

authors draw attention to the fact that failure to comply with the provisions of international law and decisions of the Constitutional Court of Ukraine may lead in the future to appeals to the European Court of Human Rights regarding the violation of the right to a fair and public hearing of the case within a reasonable time by an independent and impartial court.

УДК 343.98

І. В. Пиріг
доктор юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУТНІСТЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ НАУК

На основі аналізу думок науковців визначено поняття судової експертології як окремої науки, відокремлено її предмет та систему. Проаналізовано співвідношення предмету судової експертології та криміналістики, надано власне розуміння їх правової природи та місця в системі наук.

Дискусії серед науковців з приводу предмета та об'єкта судової експертології почались з виокремлення її як самостійної науки спочатку в межах криміналістики, а потім окремо від неї. Першими таку ідею висловив А. І. Вінберг щодо розробки загальної теорії криміналістичної експертизи в межах криміналістики. Він зазначав, що «для розвитку криміналістичної експертизи потрібна наукова розробка її загальної теорії. Базою для її наукової розробки багато в чому слугують технічні та природознавчі науки» [1, с. 77]. Схожої думки дотримувався О. Р. Шляхов, але вже виділяючи її як самостійну науку з розділу криміналістичної тактики: «теорію криміналістичної експертизи потрібно виділити із загального курсу криміналістики. Методика криміналістичної експертизи повинна відбрунькуватися, таким чином, від слідчої тактики. Таке рішення давно вже назріло, воно фактично вже здійснюється» [2, с. 12].

Вирішальним етапом у становленні судової експертології стали праці А. І. Вінберга і Н. Т. Малаховської. В статті «Судова експертологія — нова галузь науки», що вийшла друком у 1973 р., вони визначили її як науку «про закони та методологію формування, розвитку судових експертиз, закономірності вивчення їх об'єктів на основі застосування спеціальних знань, запозичених з базових (материнських) наук і відповідно трансформованих, що проводяться в межах правової регламентації та в тих організаційних формах, які забезпечують доказове значення у справі висновків судових експертів у кримінальному й цивільному судочинстві» [3, с. 49]. Автори розвинули свої погляди у навчальному посібнику «Судова експертологія (загальнотеоретичні та методологічні проблеми судових експертиз)», зазначаючи, що судова

експертологія вивчає закономірності формування і розвитку наукових основ судових експертиз [4, с. 113].

На сучасному етапі розвитку суспільства інститут судової експертизи як самостійної галузі знань продовжує формування та становлення. Більшість фундаментальних наукових досліджень в галузі теорії судової експертизи припадає на 1980–1990-ті рр. Дослідженнями вчених-криміналістів: Т. В. Аверьянкової, І. А. Алієва, Л. Ю. Ароцкера, В. Д. Арсеньєва, Р. С. Белкіна, С. Ф. Бичкової, А. І. Вінберга, В. Г. Гончаренка, Ф. М. Джавадова, А. В. Дулова, О. О. Ейсмана, Н. І. Клименко, Ю. Г. Корухова, В. К. Лисиченка, В. С. Мігричева, О. Р. Росинської, М. В. Салтевського, М. Я. Сегая, М. О. Селіванова, З. М. Соколовського, І. Я. Фридмана, М. Г. Щербаковського, О. Р. Шляхова та інших було закладено основи формування окремої науки — загальної теорії судової експертизи або судової експертології.

Дискусії стосовно предмета та об'єкта нової науки, її системи, завдань та принципів тривають серед науковців і дотепер. Деякі дослідники не сприймають виділення судової експертології в окрему науку, а навіть ті криміналісти, які визнали доцільність її виокремлення та зробили значний внесок у розробку її теорії, при підготовці підручників продовжують включати судову експертизу до складу криміналістики. Відсутність теоретичного підґрунтя обумовило виникнення проблем у практичній діяльності експертних підрозділів з приводу видів, форм експертної діяльності, вирішуваних завдань, методик проведення експертиз та інших питань.

Незважаючи на різноманіття думок вчених щодо ступеня сформованості судової експертології як окремої науки, вважаємо на сьогодні її самостійною наукою, під якою треба розуміти систему знань про закономірності проведення судових експертиз й заснованих на них засобах та методах дослідження різного роду матеріальних об'єктів, процесів або явищ [с. 126]. З визначення предмета судової експертології впливає система науки, яка, на нашу думку, повинна складатися із загальної частини як основи теоретичних знань та особливої, у якій теоретичні знання спрямовано на вирішення проблем проведення експертиз на практиці. До загальної частини, або концептуальних основ судової експертології мають входити такі розділи: формування та розвиток вчень про судову експертизу; предмет, система, завдання та принципи судової експертології; її природа та місце у системі наукових знань; вчення про методи експертного дослідження; систематизація та класифікація знань в судовій експертології; експертна техніка; теорія експертного прогнозування та передбачення; експертна профілактика; поняття та загальна характеристика експертних методик; психологічні основи експертного дослідження та експертні помилки. Особлива частина повинна включати методики проведення окремих видів судових експертиз: криміналістичної, інженерно-технічної, економічної, товарознавчої, у сфері інтелектуальної власності, психологічної, мистецтвознавчої, екологічної, військової тощо. Звісно, структура особливої частини є динамічною та може змінюватись з виникнен-

ням нових видів судових експертиз, а також з незмінним процесом диференціації наукових знань та поділенням експертиз на підвиди, які згодом утворюють нові самостійні види та класи.

Щодо сутності та місця судової експертології в системі наук на сьогодні існують дві концепції. Найбільш поширеною є думка ряду науковців (А. І. Вінберг, С. Ф. Бичкова, Ю. Г. Корухов, О. О. Ейман, М. Я. Сегай, Н. І. Клименко) щодо юридичної природи судової експертології. Інша концепція, представниками якої ми вважаємо Р. С. Белкіна та Т. В. Аверьянову, полягає у віднесенні судової експертології до, так званих, синтетичних або гібридних наук, що об'єднують чи синтезують в собі багато інших галузей знань.

Ще у 1956 р. А. І. Вінберг у виданні «Криміналістична експертиза у радянському кримінальному процесі» виділив другий параграф першої глави під назвою «Юридична природа експертизи», де з посиланням на дисертаційні дослідження Р. Д. Рахунова, В. М. Нікіфорова, М. Л. Якуба, С. М. Мітричева зазначав, що дослідження питання щодо юридичної природи експертизи склало би самостійну тему [1, с. 17]. Пізніше він підтвердив свої позиції у спільній з Н. Т. Малаховською праці при визначенні судової експертології як «галузі радянської юридичної науки» [3, с. 113]. За юридичну природу судової експертології висловлюється Н. І. Клименко. У відношенні природи науки вона зазначає: «Як наука, що покликана вивчати закономірності й методологію формування та розвитку судових експертиз, закономірності дослідження їх об'єктів, здійснюваного на основі спеціальних знань, трансформованих на базі галузевих наук у систему наукових методів, методик та засобів вирішення експертних завдань у межах правової регламентації, судова експертологія має бути визначена як прикладна юридична наука, що за своєю генезою і загальним об'єктом дослідження (злочинна діяльність) належить до циклу кримінально-правових наук» [6, с. 9]. Достатньо впевнено, на основі аналізу існуючих концепцій, визначав юридичну природу судової експертології М. Я. Сегай, який зазначав, що при «огляді сучасних концепцій про становлення і розвиток науки про судову експертизу, серйозних сумнівів (незалежно від того, визнається вона самостійною наукою чи галуззю іншої юридичної дисципліни) у правовій природі судової експертології висловлено не було» [7, с. 757]. Загалом автор визначав, що «судова експертологія, використовуючи знання інших наук, трансформує їх у знання юридичні, оптимізуючи тим самим процес впровадження спеціальних знань у судочинство» [7, с. 759].

Концепцію синтетичної природи судової експертології висловили Р. С. Белкін і Т. В. Аверьянова. Їх погляди ґрунтуються на процесах інтеграції та диференціації наукових знань, які є наслідком науково-технічного прогресу та сприяють утворенню нових типів наук, а також є фактором розвитку теорії і практики судової експертизи. Р. С. Белкін з посиланням на Ф. М. Лазарева і М. К. Трифонова зазначає ці нові типи наук: «1) синтетичні (біохімія, психофармакологія, молекулярна біологія, фізична хімія тощо); 2) інтегративні (кібернетика, семіотика, теорія інформації, теорія систем тощо); 3) комплексні

(науковедення, комплексне вивчення людини, біосфери, космосу тощо)» [8, с. 21]. Синтетичні науки з'являються на межі двох або декількох галузей знань у результаті переносу методів та ідей однієї науки на іншу. Інтегративні науки «уособлюють собою новий, невідомий класичним наукам тип абстракцій. В основі таких наук лежить виявлення в об'єктах різної якісної природи деяких елементів, індиферентних до їх якості» [8, с. 22]. Комплексні науки являють собою результат зближення галузей знань, що раніше суттєво відрізнялися за змістом та способами дослідження. Теорія інтеграції та диференціації знань лягла в основу визначення Р. С. Белкіним природи та методології загальної теорії судової експертизи. Він зазначав, що «загальна теорія судової експертизи буде відігравати відому методологічну роль у відношенні до теоретичних основ окремих видів експертиз, не позбавляючи їх в той же час самостійності та не відриваючи від тих наук, у межах яких вони існують та розробляються. Саме тому, що предметом такої теорії судової експертизи є тільки спільне, ми вважаємо, що вона є комплексною синтетичною наукою» [9, с. 455]. Аналізуючи форми інтеграції знань, Т. В. Аверьянова щодо теорії судової експертизи свого часу висловлювалась за подвійну її природу: «загальна теорія судової експертизи являє собою науку подвійної природи: юридичну — за об'єктом пізнання, частково за функціями та джерелами формування, та природно-технічну — за усіма іншими критеріями» [10, с. 11]. Згодом вона змінила своє ставлення та висловила своє відношення до поглядів вчених-криміналістів на юридичну природу судової експертизи: «Думаю, що це погляди, що відображують вчорашній день розвитку загальної теорії судової експертизи. Нам здається, що наступив момент визнання загальної теорії судової експертизи синтетичною наукою, що відноситься до класу гібридних наук, та являє собою монолітний сплав даних різних галузей наукового знання. Вона має природній та окремий правовий зміст, але поряд з цим її не менш важливими складовими слугують сучасні досягнення природничих, технічних і, у відомій ступені, суспільних наук» [11, с. 72–73]. Під класом «гібридних» Т. В. Аверьянова, як і Р. С. Белкін, розуміють сукупність синтетичних, інтегральних та комплексних наук.

Ми погоджуємось з думками Т. В. Аверьянової та Р. С. Белкіна щодо синтетичної природи судової експертології, яка є комплексом взаємопов'язаних суспільних, природознавчих та технічних наук. Вважаємо за потрібне розглянути судову експертологію відносно предметних наук, що є основою формування визначеної нами структури її особливої частини. Розглядаючи види судових експертиз, слід помітити, що більшість з них базуються на знаннях технічних та природознавчих наук. Серед технічних наук слід зазначити механіку, матеріалознавство, машинобудування, кібернетику, інформатику, будівництво, безпеку життєдіяльності, балістику, системотехніку, електротехніку, енергетику тощо. Серед природознавчих основними науками, з яких запозичене знання судовою експертологією є фізика, хімія, математика, біологія, зоологія, медицина, фармакологія, ґрунтознавство та інші. Частину суспільних наук складають мистецтвознавство, економіка, ан-

тропология, лінгвістика, психологія та інші. Для формування методологічних основ судової експертології, як і інших наук, використовуються здобутки філософії та соціології.

Виникає питання щодо юридичної природи судової експертології. Єдина наука юридичного циклу, яку ми вважаємо материнською відносно судової експертології, є криміналістика. Саме знання галузей криміналістичної техніки слугують основою традиційних криміналістичних експертиз. Однак, знання криміналістичної техніки більшість науковців вважають спеціальними, а, як відомо, спеціальні знання за природою є неюридичними. Тобто, незважаючи на тісний зв'язок криміналістики та судової експертології, на сьогодні не можна визначити останню як юридичну науку. Предметом судової експертології, як визначено нами вище, є закономірності проведення судових експертиз, а предметом кожної окремої експертизи, на думку більшості науковців, є встановлення фактів (фактичних даних), що мають значення для розслідування, шляхом дослідження об'єктів експертизи, які є матеріальними носіями інформації про подію. Об'єкти, що досліджуються при проведенні експертизи, як правило, мають процесуальний статус речового доказу, однак для експерта цей факт не має значення. Він досліджує ознаки та властивості об'єкта, а не його процесуальну природу. Методи та методики експертних досліджень також не закріплено законодавчо. Експерт на свій розсуд обирає ті чи інші методи дослідження об'єктів. Методики, що діють на сьогодні, розроблені науковцями та практиками, мають рекомендаційний характер. На законодавчому рівні закріплено загальні основи судово-експертної діяльності, права та обов'язки її суб'єктів в залежності від видів судочинства (кримінального, цивільного, адміністративного), що входить в предмет вивчення відповідних наук.

З наведених міркувань зрозуміло, що предмет, об'єкти та методи судової експертології, а також її зв'язок з науками, знання яких є її підґрунтям, не мають юридичної природи. Єдине, що пов'язує судову експертологію з юриспруденцією — це кінцева мета використання результатів проведених експертиз під час судового розгляду справи. Процес диференціації наукових знань призводить до появи предметних судових наук, які згодом інтегруються саме у судову експертологію. Як вірно відмічала Н. І. Клименко, «кожний вид експертизи має закономірні зв'язки зі «своєю» предметною судовою наукою, а через неї або безпосередньо — з її материнською (базовою) наукою. Для хімічних експертиз предметною наукою є судова хімія, для фізичних — судова фізика, для економічних — судова економіка тощо» [6, с. 120–121]. Але при цьому, такі науки як судова хімія, судова фізика, судова біологія, судова медицина, судова психіатрія, судове матеріалознавство, правова статистика тощо вважаються не юридичними науками, а галузями відповідних материнських наук.

До речі, дискусії відносно синтетичної природи досі тривають у відношенні криміналістики. Таку дискусію у 90-х роках минулого століття запо-

чаткував Р. С. Белкін, який зазначив, що «не можна вважати криміналістику правовою наукою лише з огляду на те, що її службова функція й завдання, які вона вирішує, належать до правової сфери діяльності державних органів і до правових процесів» [8, с. 77]. Пізніше його теорію підтримали Т. В. Авер'янова, Ю. Г. Корухов, О. Р. Россинська, О. Х. Волинський, В. П. Лавров. В одній з останніх публікацій до дискусії щодо природи криміналістики звернувся В. А. Журавель, зазначивши, що «на сьогодні можна стверджувати про співіснування двох основних наукових концепцій щодо сутності природи криміналістики: 1) усталена (традиційна), за якою криміналістика є спеціальною юридичною наукою; 2) новаторська, де криміналістика — це наука синтетичного (інтегрального) характеру». Далі він робить висновок, що «на сьогодні існують правова та інтегральна парадигми щодо природи криміналістики. Як убачається, співіснування зазначених парадигм є до певної міри вимушеним. Це пояснюється, з одного боку, суто прагматичною мотивацією віднесення криміналістики до юридичних наук, а з другого — наявністю нині усталеного розподілу наук на природничі, технічні та гуманітарні й відсутністю в наукознавстві такого різновиду, як науки синтетичного (інтегрального) характеру. Але ця ситуація, на нашу думку, є тимчасовою та в подальшому за умов успішного формування класу інтегральних наук знайде своє розв'язання на користь останніх» [10, с. 20].

Судова експертологія відокремилась як самостійна наука від криміналістики. Якщо на сьогодні тривають дискусії з приводу юридичної природи криміналістики, то на нашу думку, відносно синтетичної природи судової експертології не може бути сумнівів, оскільки саме в ній більш за все акумулюються знання інших галузей знань, перш за все природознавчих та технічних наук.

Визначення природи судової експертизи має значення і для експертної практики. Наприклад, виникають питання при призначенні криміналістичних експертиз щодо визначення їх різновидів та, відповідно, судових експертів, які будуть їх виконувати. Як відомо на сьогодні, відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз, вид криміналістичних експертиз включає досить велику кількість підвидів, що становлять різні галузі знань [13]. Наприклад, технічна експертиза документів, експертиза голограм, відео-, звукозапису, вибухотехнічна чи наркотичних засобів, психотропних речовин є за своєю природою та галуззю знань зовсім різними, та не можуть бути виконані одним експертом-криміналістом. Раніше ми неодноразово наголошували на неможливості об'єднання даних експертиз в один клас і взагалі неможливості існування класу криміналістичних експертиз [5, с. 167].

Як підсумок ще раз зазначимо, що вважаємо науку судову експертологію самостійною галуззю знань, яка відноситься до гібридних або інтегративних наук та синтезує у собі комплекс суспільних, природознавчих й технічних наук.

Перелік посилань

1. *Винберг А. И.* Криминалистическая экспертиза в советском уголовном процессе. Москва, 1956. 219 с.
2. *Шляхов А. Р.* Предмет, метод и система советской науки криминалистической экспертизы // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы. Алма-Ата, 1959. С. 12–14.
3. *Винберг А. И., Малаховская Н. Т.* Судебная экспертология — новая отрасль науки // Социалистическая законность. 1973. № 11. С. 48–50.
4. *Винберг А. И., Малаховская Н. Т.* Судебная экспертология (общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз): учеб. пособие. Волгоград, 1979. 181 с.
5. *Пиріг І. В.* Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: моногр. Дніпропетровськ, 2015. 432 с.
6. *Клименко Н. І.* Судова експертологія. Курс лекцій: навч. посіб. Київ, 2007. 521 с.
7. *Сегай М. Я.* Судова експертологія — наука про судово-експертну діяльність // Вісник Академії правових наук. 2003. № 2–3. С. 740–762.
8. *Белкин Р. С.* Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. Москва, 2001. 240 с.
9. *Белкин Р. С.* Курс криминалистики : учеб. пособие для вузов. 3-е изд., доп. Москва, 2001. 837 с.
10. *Аверьянова Т. В.* Природа общей теории судебной экспертизы и ее место в системе научного знания // 50 лет в криминалистике: матер. Междунар. науч. конф. Воронеж, 2002. С. 4–14.
11. *Аверьянова Т. В.* Судебная экспертиза. Курс общей теории. Москва, 2007. 479 с.
12. *Журавель В. А.* Природа криміналістики: сучасні наукові концепції // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. праць. Харків, 2016. Вип. 16. С. 16–21.
13. *Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз: затв. наказом Мініюсту України № 53/5 від 8 жовтня 1998 р.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

СУЩНОСТЬ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТОЛОГИИ И ЕЁ МЕСТО В СИСТЕМЕ НАУК

И. В. Пирог

В статье на основе анализа мнений ученых дано определение понятия судебной экспертологии как отдельной науки. Дискуссии в отношении предмета и объекта новой науки, её системы, заданий и принципов продолжаются по сегодняшний день. Несмотря на многообразие мнений ученых относительно степени формирования судебной экспертологии как отдельной науки, считаем на сегодня ее самостоятельной наукой, которая является системой знаний о закономерностях проведения судебных экспертиз и основанных на них средствах и методах исследования разного рода материальных объектов, процессов или явлений. Система судебной экспертологии, по нашему мнению, состоит из общей части как основы теоретических знаний и особенной, в которой эти теоретические знания направлены на решение проблем проведения экспертиз на практике. В общую часть должны входить такие разделы: формирование и развитие учений о судебной экспертизе; предмет, система, задача и принципы судебной экспертологии; ее сущность и место в системе научных знаний; учение о методах экспертного исследования; систематизация и классификация знаний в судебной экспертологии; экспертная техника; теория экспертного

прогнозирования; экспертная профилактика; понятие и общая характеристика экспертных методик; психологические основы экспертного исследования и экспертные ошибки. Особенная часть должна включать методики проведения отдельных видов судебных экспертиз: криминалистической, инженерно-технической, экономической, товароведческой, в сфере интеллектуальной собственности, психологической, искусствоведческой, экологической, военной и т.п. Конечно, структура особенной части представляет собой динамическую систему и может изменяться с возникновением новых видов судебных экспертиз.

Относительно сущности и места судебной экспертологии в системе наук на сегодня существуют две концепции. Наиболее распространенным есть мнение ученых относительно юридической природы судебной экспертологии. Другая концепция состоит в отнесении судебной экспертологии к так называемым синтетическим или гибридным наукам, которые объединяют или синтезируют в себе многообразие других областей знаний. Судебная экспертология отделилась как самостоятельная наука от криминалистики. На сегодняшний день существуют дискуссии по поводу юридической природы самой криминалистики. Если это так, то по нашему мнению, относительно синтетической природы судебной экспертологии не может быть сомнений, поскольку именно в ней больше всех аккумулируются знания других областей знаний, прежде всего естественных и технических наук.

Подводя итоги можно сказать, что судебная экспертология является самостоятельной областью знания, которая относится к гибридным или интегративным наукам и синтезирует в себе комплекс общественных, естественных и технических наук.

THE ESSENCE OF JUDICIAL EXPERTOLOGY AND ITS PLACE IN THE SYSTEM OF SCIENCES

I. Pyrih

On the basis of analysis of scientists' opinions, the determination of concept of judicial expertology as a separate science is given in this article. Discussions in regard to an object and a subject of new science, its system, tasks and principles are continuing for today. In spite of variety of opinions of scientists in relation to the degree of forming of judicial expertology as separate science, for today we consider it as an independent science, that is the system of knowledge about realization conformities of judicial examinations and facilities and methods of research of different sort of material objects, processes or phenomena based on them. To our mind, the system of judicial expertology consists of general part as basis of theoretical knowledge and special, in which this theoretical knowledge is directed to the determination of problems of realization of examinations in practice. In general part must be included the following: forming and development of studies about forensic examination; object, system, task and principles of judicial expertology; its essence and place in the system of scientific knowledge; studies about the methods of expert research; systematization and classification of knowledge in judicial expertology; expert technique; theory of expert prognostication; expert prophylaxis; concept and general description of expert methodologies; psychological bases of expert research and expert errors. The special part must include methodologies of the implementation of separate types of forensic examinations: by criminalistics, technical, economic, commodity expert, in the field of intellectual property, psychological, study of art, ecological, military etc. Certainly, a structure of the special part is the dynamic system and can change with the origin of new types of forensic examinations.

For today there are two conceptions in relation to essence and place of forensic expertology in the system of sciences. The most widespread is opinion of scientists of relatively legal nature of forensic expertology. Other conception consists of attributing of forensic expertology to the so-called synthetic or hybrid sciences that unite or synthesize in it the variety of other areas of knowledge. Forensic expertology has separated from criminalistics and became the inde-

pendent science. Today there are discussions concerning legal nature of criminalistics. If it so, then to our mind, there cannot be any doubts relatively synthetic nature of forensic expertology, as exactly it accumulates knowledge of other areas of knowledge, foremost natural and technical sciences.

In conclusion, it is possible to say that forensic expertology is the independent area of knowledge that is related to hybrid or integrative sciences and synthesizes in itself the complex of social, natural and technical sciences.

УДК 343.98

Ю. М. Черноус
доктор юридичних наук, професор

Національна академія внутрішніх справ

О. А. Лопата
головний судовий експерт

*Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
МВС України*

НАПРЯМИ, РІВНІ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Міжнародне співробітництво у сфері судово-експертної діяльності реалізується згідно з напрямками, рівнями та формами. Виділено такі напрями: міжнародне співробітництво у кримінальному, цивільному, господарському, адміністративному, виконавчому провадженні, поза провадженням (за науковим, навчально-методичним напрямом); рівні: двостороннє співробітництво, регіональне, світове; форми: визначення й забезпечення міжнародних стандартів судово-експертної діяльності, проведення судової експертизи в порядку міжнародної правової допомоги, залучення фахівців з інших держав для вирішення завдань судово-експертної діяльності та участь у таких заходах вітчизняних судових експертів; забезпечення функціонування та використання даних криміналістичних обліків й інформаційно-пошукових систем; обмін інформацією; проведення занять, стажувань, конференцій, підвищення кваліфікації та ін.

Суспільна потреба в результативному розслідуванні злочинів потребує підвищення ефективності судово-експертної діяльності, шляхом поліпшення судово-експертного забезпечення досудового розслідування та судового розгляду, удосконалення правового регулювання судово-експертної діяльності, розширення кола вирішуваних експертних завдань, розроблення експертних методик відповідно до міжнародних стандартів, залучення кращого європейського та світового досвіду. Успішність вирішення поставлених завдань значною мірою залежить від здійснення належного міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності.